

It is substantiated that the technology of state response to threats to national security, which refers to the process of purposeful state-management influence on the substrate of threats using force and non-military means in accordance with the specificity and logic of the process of its transformation and transformation in order to reduce the level of threats to national interests, serves as reliable a tool in the process of solving the tasks of ensuring national security in the conditions of external invasion of social conflicts. The development of methodological fundamentals of the technological process for the provision of national security is a separate complex subject and requires careful study, which the author aims at during further work in this area.

Key words: technology, social technologies, public administration technologies, national security, threats to national security, state response to threats to national security, state response technology to threats to national security, substrate of threat.

УДК 342.5 **О. П. Штика** Сумський кадетський корпус
НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ФАКТОР ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ТА ГЕОПОЛІТИЧНОГО РОЗКОЛУ УКРАЇНИ

У статті зроблено спробу визначити місце української національної ідеї у сучасному цивілізаційному та геополітичному житті України. Особливий акцент у статті спрямовано на поняття національної ідеї та необхідності перемістити її з категорії філософської в категорію практичну. Вона повинна ґрунтуватися не на утопічних образах, символах і яскравих гаслах, а стати фундаментом прогресивного суспільства і формування нової парадигми його розвитку, проведення реформ. В першу чергу це стосується економічного і соціального добробуту громадян України.

Ключові слова: національна ідея, цивілізація, геополітика, християнство, держава.

Тема, яка пропонується до розгляду, не дивлячись на те, що до її вивчення, в тій чи іншій мірі долучилися провідні науковці країни. (Андрущенко В., Баранівський В., Бушанський В., Горбулін В., Гальчинський А., Грицай Я., Горелов М., Єрмолаєв А., Забужко О., Замкова Н., Залізняк Л., Калакура О., Когут З., Кармазіна М., Кочубей Л., Кремінь В., Кресіна І., Кримський С., Курас І., Кулініч В., Литвиненко О., Моця О., Майборода О., Медведчук В., Михальченко М., Нагорна Л., Пахомов Ю., Попович М., Рафальський О., Рудич Ф., Самчук З., Ткаченко В., Толочко П., Юрій М., Черненко А., Черниш А., Шевченко О. та багато інших) все, що не може відноситися до добре досліджених та в достатній мірі висвітлених в українській науково-політичній думці. Тож не дивно, що державна політика України, в сенсі свого цивілізаційного та геополітичного виміру все ще не має належного і беззаперечного науково-теоретичного супроводу. Особливо це стало зрозумілим у зв'язку з подіями, які відбулися після повалення режиму В.

Януковича, російською анексією Криму, гібридною війною на сході та відцентрованими тенденціями на південно-західному кордоні України.

Зрозуміло, що дана робота також не може дати вичерпної відповіді на це надзвичайно складне, але виключно життєво важливе для країни питання. В даному випадку вона має лише ще раз засвідчити суспільно-політичну і наукову потребу до більш прискіпливого і ретельного його вивчення. Як на наш погляд, це дасть можливість отримати реалістичну картину того, що ми повинні розуміти під сучасною цивілізаційною політикою української держави. А головне, подивитися на те історичне коріння, яке саме і породило дану цивілізаційну і геополітичну невизначеність, як у формуванні, так і реалізації сучасної національної ідеї. Остання ж виступає сьогодні духовно-теоретичною основою сучасної цивілізаційної політики держави, а значить, і її геополітичного вибору.

Тож, приступаючи до розгляду даної проблеми, ми маємо визнати, що консолідованої і загальноприйнятої точки зору не тільки на даний аспект зазначеної проблеми, а й взагалі на національну ідею, як таку, Україна за 26 років свого незалежного існування так і не отримала. «Сьогодні, - стверджує професор Л. Нагорна, - логічно констатувати, що дискусії навколо національної ідеї зайшли в глухий кут. Активний пошук магічної формули з об'єднувальним змістом, який міг би визначити смисложиттєві орієнтири нації, наштовхнулися на діаметрально протилежні підходи й оцінки» [26, с.174]. Особливо це стосується розуміння і висвітлення її цивілізаційної та геополітичної складової. І як наслідок, у нас не відбулося усвідомлення того, що майбутнє українського народу багато в чому залежить від духовного консенсусу щодо бачення свого майбутнього, від нашої здатності порозумітися поміж собою, від нашого уміння об'єднувати зусилля на шляху до визначеної мети. Більше того, ми не зуміли надати своїм громадянам цілісну концепцію національної державної ідентичності; тому як українське суспільство не отримало об'єднувальної загальнонаціональної державницької ідеології, завдяки якій наш народ відчув би себе єдиною «національною спільнотою». І коли академік НАН України Мирослав Попович вкотре говорить, що «ми не досягнемо... успіхів, коли не матимемо ідеології, яка дозволить нам всім жити в одному домі і бачити світло в кінці тунелю» [27, с. 27] то його, у владній еліті, ніхто не чує. Не бажає наша правляча еліта усвідомити і те, що в основі державницької ідеології має бути покладена українська національна ідея з її цивілізаційною і геополітичною складовою. Тому й не дивно, що майже свідомо недооцінка з її боку саме цивілізаційного і геополітичного аспектів національної ідеї наразі й стала каменем спотикання України на шляху до визначення своєї цивілізаційної ідентичності і, відповідно до неї, свого місця в геополітичній архітектурі сучасного світу, що, в підсумку, і привело її до нинішнього кризового стану. Про те, що це питання для української еліти є надскладним, сумніву бути не може.

Неможливо не погодитися з думками видатного українського вченого філософа-політолога М. Михальченка, який стверджує, що сама «... история цивилизационного становления и самоопределения Украины очень извилиста» [20, с.7]. Тому й не дивно, що пошук її цивілізаційної ідентичності для українського правлячого класу виявився вкрай складним і обтяжливим. Бо він, на переконання М. Михальченка, у вирішенні даного питання мав би виходити з того, що «Каждая страна, а тем более государство, хотят цивилизационно внутренне определиться: каковы их расовые характеристики, и какой глобальной и региональной цивилизации они принадлежат этнически, религиозно, культурно, кто их союзники и кто враги, на каком цивилизационном материале твориться (формируется) нация, в каком цивилизационном сообществе жить дальше» [20, с.28].

Про те, що проблема самоідентифікації українського народу це проблема його виживання та розвитку, переконливо засвідчили події Майдану. «...проблема національної ідентичності України стала визначальною для Майдану. Вона, - як переконливо свідчить авторитетний український політолог В. Ткаченко, - постійно присутня в ситуації конфлікту і все більше посилюється у зв'язку з подіями на південному-сході України. Відбувається глибинний пошук цивілізаційної ідентичності «проекту майбутнього» перед викликом не тільки з боку Росії, а й усього світу, що дедалі більше глобалізується. Однак, зрозумілої відповіді на цей виклик ще немає та навряд чи буде в найближчому майбутньому» [37, с.50].

З таким прогностичним висновком професора В. Ткаченка важко не погодитися. Особливо, якщо вирішення даної проблеми, як з погляду автора, традиційно, протягом всієї її історії пов'язується з двома підходами, двома тенденціями, які з цивілізаційної та геополітичної точки зору не просто заперечують одна одну, а постійно здійснюють різновекторний вплив на процес формування національної ідентичності русько-українського народу.

Саме з цієї причини Україна, з точки зору геополітики, постійно перебуває у дестабілізаційній зоні. Як з погляду авторитетного американського геополітика З. Бжезінського, вона належить до території, яка не має єдиної геополітичної ідентичності, і тому, з певних, як суб'єктивних, так і об'єктивних причин, змушена вагаться між основними геополітичними ідентичностями – Заходу чи Сходу. «Специфіка політичної стратегії країн, які належать до цієї території, - на думку З. Бжезінського, - зазвичай полягає в тому, щоб вміло балансувати і використовувати у власних цілях протиріччя та антагоністичні позиції двох інших геополітичних полюсів» [4]. А саме: західноєвропейського, а значить, євроатлантичного чи-то євразійського.

Але чи спроможна Україна це зробити за умови, коли одна частина її народу прагне, щоб вона зробила європейський вибір, а інша – євразійський? Що стосується правлячого політичного класу, то він, в уособленні Президентів

України Л. Кучми, В. Ющенко, В. Януковича незмінно прагнув схилити народ саме до європейського вибору. Так, Президент В. Янукович прямо заявив, що «... не дивлячись на труднощі, головний крок уже зроблений: ми остаточно визначилися зі своїм майбутнім. Європейський вибір став основою зовнішньополітичної ідентичності України. А європейські цінності є основою нашого розвитку... Ми бажаємо приєднатися до великого європейського проекту – побудови єдиної Європи на основі цінностей свободи, демократії та прав» [44].

Але, коли Президент робив цю заяву, він в силу своїх професійно-інтелектуальних здібностей ще не знав, яку велику ціну потрібно буде заплатити народу за цей вибір. Коли ж дізнався, то спробував дати «задній хід» та тимчасово призупинити даний процес, що викликало з боку прихильників євроінтеграції обурення, яке згодом і породило «Майдан» як «Революцію гідності». Віднині «Україна – це Європа... Наше європейське майбутнє знову в наших руках» [45], заявив новопризначений Прем'єр-міністр України А. Яценюк. Наскільки це відповідало на той час дійсності – тема окремого дослідження. Нас же, в даному випадку, «Майдан» цікавить з точки зору вище зазначеної проблеми. І в цьому сенсі, маємо визнати – він дійсно виконав свою революційну роль. Він реально, і в прискореному темпі, розпочав процес кардинальної зміни цивілізаційної ідентичності українського народу та його природньої геополітичної орієнтації. «Майдан», «Революція гідності» та «... європейська інтеграція стали національною ідеєю, яка об'єднала Україну» [28], заявив Президент П. Порошенко. Це значить, що віднині Україна має цілком свідомо вибрати новий шлях свого цивілізаційного і геополітичного розвитку – шлях до Європи та до євроатлантичної спільноти. І це є прямим свідченням того, що вона сьогодні дійсно прагне стати на шлях кардинальної зміни змісту своєї національної ідеї, особливо всього того, що пов'язано з її цивілізаційною та геополітичною складовою. І в цьому виборі «Наша позиція абсолютно чесна: свій євроінтеграційний вибір будемо з'ясовувати виключно з українським народом...» [28] наголосив Президент П. Порошенко. Зрозуміло, що, з точки зору демократії, це надзвичайно добре, бо Президенту дійсно потрібно знати реальний стан речей в країні, тим більше, з такого доленосного для неї питання. Тож всенародний референдум, проведений виключно демократичним способом, допоміг би Президенту не тільки вирішити дане питання, а й забезпечити абсолютну легітимність стосовно прийнятих рішень. Але, на жаль, українська правляча еліта, як колись і комуно-більшовицька, цього дозволити собі не може. Справа в тім, що далеко не всім в Україні «Майдан» з його «Революцією гідності» стали до вподоби. Як свідчить авторитетний український соціолог Є. Копотько «... значна частина населення не сприйняла майдан і Революцію гідності. Приблизно така ж частина населення підтримала і є в цьому сенсі базовим фундаментом влади. Про це казали завжди, але, на жаль, не були почуті. Значна частина населення (десь до 50%) не прийняла

революцію, але змушена це приховувати. На південному сході ця цифра доходить до 80 % населення. Просто в нинішньому українському суспільстві іншу, неурядову точку зору, демонструвати не прийнято, але вона є. Звичайно не дуже добре, що значна частина населення країни не може відверто говорити про свої вподобання й про соціально-політичні погляди» [13].

Тож, в даному випадку, складається ситуація, коли влада, незважаючи на наявні в суспільстві антагоністичні соціально-політичні й цивілізаційні протиріччя, силою, маніпулюючи свідомістю людей, завдяки тому, що ЗМІ знаходяться в її приватній власності, змушує їх йти шляхом, який вона для себе вибрала. В даному випадку ми бачимо, що держава відкрито ототожнюється з апаратом влади, який цілеспрямовано здійснює тиск на власний народ з метою прищеплення йому чужого способу життя та мислення і, в такий спосіб, прагне змінити його культурну самоідентифікацію. В своїх діях вона виходить з того, що українська ідентичність не є чимось постійним і непорушним, що не дивлячись на те, що вона містить елементи спадкоємності, вона залишається відкритою для новацій, а значить, може зазнавати суттєвих змін, якщо до цього будуть залучені політики та інтелігенція. В даному випадку уособленням інтелігенції у нас активно виступає Інститут національної пам'яті України під керівництвом pana В. Вятровича. І як наслідок – маємо ситуацію реальної зміни культурно-цивілізаційної ідентичності значної частини українського народу, який сьогодні уже зрікся своєї руськості. Аналізуючи дію механізму, який спричинив даний поворот в свідомості українців. З. Бжезінський з великим задоволенням констатує «... всплеск патриотизма украинского народа это не что иное, как сигнал для украинской молодежи, которая уже не чувствует себя ни с языковой ни с исторической точки зрения частью «Матушки России». За 20 лет независимости уже создалось новое мышление, ... оно утверждает историческую национальную идентичность украинцев как неотъемлемой части европейской цивилизации» [3].

Таким чином, в своїх роздумах він доходить висновку, що процес зміни цивілізаційної ідентичності українського народу віднині, завдячуючи нинішній владній еліті, має незворотній характер. Крім того, саме ці цивілізаційні зміни «... станут причиной серьезных геополитических последствий... и рано или поздно Украина будет частью демократической Европы» [3].

Тож з точки зору діючої влади, все це є її беззаперечним успіхом, який повністю вписується в цивілізаційну концепцію видатного американського геополітика С. Хантингтона. З погляду геополітики, надзвичайно важливим є те, що: «Культурна самоідентифікація людей, - стверджує він, - може змінюватися, внаслідок чого змінюється склад і кордони тієї чи іншої цивілізації» [42]. А це головне, чого сьогодні прагне українська влада. Стратегічна мета її діяльності визначена чітко – це повний розрив зв'язків зі східнослов'янською православною цивілізацією та як найскоріше долучення до англосаксонської, основу якої складає НАТО. «Ми вийшли на безпрецедентний і як ніколи тісний

рівень співпраці з країнами Альянсу, ... який будемо підвищувати, розширювати, поглиблювати... Нашою стратегічною метою залишається вступ до НАТО. Я наполягаю, - цей дороговказ для нас непорушний як Полярна зірка на зоряному небі» [29], – заявив Президент П. Порошенко під час параду 24 серпня 2016 року.

Але як все це має співвідноситися з 1000-літньою культурно-цивілізаційною історією Русько-Українського державотворчого процесу, в праві на спадкоємність, якого претендують як представники політичного режиму Президента П. Порошенка, так і їхні опоненти?

І нарешті, на яке духовно-історичне підґрунтя вони мають спиратися, виборюючи собі право в українського народу на політичне лідерство? Справа в тому, що саме ці дві несумісні політичні сили, сили, які в практичному житті виражали дві діаметрально протилежні культурно-цивілізаційні тенденції, практично з самого початку існування древньоруської держави реально визначали цивілізаційний та геополітичний зміст її духовно-політичної основи – Руської ідеї. Ідеї, яка, на наш погляд, безумовно, і є далекою прародичкою сучасної української національної ідеї. Саме це і може бути переконливим свідченням того, що з цивілізаційної та геополітичної точки зору українська національна ідея ніколи не була однорідною духовно-політичною субстанцією. Що стосується її вивчення та розуміння, то як вважає академік НАН України І. Курас, за даних обставин «... виправданим і продуктивним постає поєднання строгого історичного підходу зі з'ясуванням персоніфікованого внеску кожного окремого індивідуума у розробку і особливо реалізацію української національної ідеї. Генеалогію її розвитку в загальних рисах можна прослідкувати через суспільно-політичні погляди князів, що опанували Київську Русь, українських гетьманів, передових мислителів, учених, діячів національно-визвольного руху, політиків, митців» [14 с.132-133]. Тож ми і скористаємося порадою академіка

І. Кураса та розглянемо зміст цих несумісних і природно діаметрально протилежних тенденцій, які визначають цивілізаційний і геополітичний розвиток Русі-України, відповідно до його рекомендацій.

Отже – перша і основна, а значить, природня тенденція, як відомо, була визвана до життя діяльністю святого князя Володимира. Вона пов'язана з прийняттям Руссю християнської віри, віри візантійського обряду – віри православної.

Про те, яку роль релігія відіграє у духовному і суспільно-політичному житті народу, сказано й написано багато. «Є аксіомою, - стверджує Є. Маланюк український вчений і політичний діяч, - що релігія, яка б не була, відіграє в житті кожної людської спільноти роль найголовнішу під кожним оглядом. Це є те, що безпосередньо зв'язане з душею народу, його – найглибше, найінтимніше і найістотніше. Існує бо, сказати б, незнущальний інстинкт релігійності в людині» [21 с.42].

Тож релігія, на переконання С Хантингтона, є тією найстійкішою і найважливішою субстанцією, яка не тільки лежить в основі формування цивілізацій, а й визначає самоідентифікацію людей. І саме тому вона розділяє їх більш різко, а ніж етнічна належність. Як пише С. Хантингтон: «Человек может быть полу-французом и полу-арабом и даже гражданином обеих этих стран. Куда сложнее быть полу-католиком и полу-мусульманином» [42]. Тому й не дивно, що саме ідентичність, в подальшому на рівні цивілізацій, буде виступати надзвичайно важливим фактором в процесі формування нового світового порядку, який має з'явитися внаслідок взаємовідносин поміж цивілізаціями.

Але що означало для нашого народу прийняття Руссю християнства? Наскільки, це надзвичайної ваги явище, було для нього значимим? На думку авторитетних українських політологів Я. Калакури, О. Рафальського і М. Юрія: «Прийняття християнства принесло на Русь-Україну абстракцію єдиного для її етносу і племен Бога. Будучи граничним, всеохоплюючим узагальненням, абстракція ця виводила давньоруську людину за межі її локального світу, її освоєння сприяло виникненню історичної свідомості і відчуття свого зв'язку з оточуючим Руським світом, зі світовою історією. Разом з тим, єдина віра несла в собі потенційну можливість зміцнення духовної консолідації і державної спільності – у тому числі і завдяки тому, що надавала сакральний статус київському князю як Божому помазаннику. Багато проблем завдяки прийняттю християнства були розв'язані або значно пом'якшені. Саме після Хрещення упала політична роль племінних вождів (вчення про єдиного Бога освячує владу лише одного правителя), а разом з цим, пішли в минуле і самі племена. Виникли і почали освоюватися народною свідомістю узагальнюючі абстракції – «Русь», «Руська земля»... [17 с.188].

Таким чином «Выбор святого князя, - говорил Митрополит київський і всія України Володимир, - определил ход нашей истории на столетия вперед, и верим, до скончания века. Рожденные в киевской купели, мы сегодня несем ответственность за сохранение этого духовного наследия» [22].

І ніби в підтвердження вище наведеного 27.07.2013 року громадянський рух «Український вибір» провів у місті Києві за участю Президента Російської Федерації В. В. Путіна міжнародну конференцію «Православно-слов'янські цінності – основа цивілізаційного вибору України». І що важливо, так це те, що на ній всебічно розглядався саме цивілізаційний і геополітичний аспект української національної ідеї. Важливо «... визначитися з вектором економічної інтеграції, - говорив лідер «Українського вибору» політолог Медведчук В., - ... ми маємо розуміти як він уплине на наш світ, на ті духовно-моральні орієнтири, які протягом десяти століть визначали філософію життя та моральні цінності багатьох поколінь наших предків» [23, с.4]. Достатньо категорично з цього приводу висловився провідний фахівець з цього питання академік НАН України П. Толочко «... мені як спеціалісту з історії Київської Русі розмови про

цивілізаційний вибір довгий час були не зрозумілі. Цей вибір був зроблений до нас – 1000 років тому й ми не в змозі його змінити...» [23, с.20].

Схожу думку в цьому питанні висловив і Президент Російської Федерації В. Путін. «Должен сразу отметить, - говорил він, - выбор для всей Святой Руси, для всех нас был сделан здесь, в Днепровской купели 1025 лет назад. Наши с вами предки, которые жили на этой земле, сделали выбор для всего нашего народа. Я говорю «для всего нашего народа», хотя, безусловно, прекрасно понимаю сегодняшние реалии – есть и украинский, и белорусский, и русский народы. Но все равно нас объединяют общие духовные ценности – ценности, которые делают нас единым народом.

Крещение Руси стало самым великим событием, на века определившим духовное и культурное развитие России и Украины. Мы не вправе забывать об этом и обязаны хранить традиции наших предков, которые совместимо на протяжении веков выстраивали уникальную систему ценностей, сберегая и укрепляя православную веру» [23, с.10].

Але сьогодні правляча політична еліта України тримається іншої думки. Як не дивно, але саме факт того, що Росія та Білорусія мають таке ж відношення до Київської Русі, як і Україна, нині в певних, як науково-політичних, так і державних колах України, піддається сумніву. Прихильникам такого підходу, до оцінки спільного минулого дуже хочеться, щоб єдиним спадкоємцем древньоруської держави був лише один народ – український.

Як свідчить з цього приводу видатний український історик академік НАН України Толочко П. П. «У багатьох працях останніх років концепція єдиної давньоруської народності, як «колиски трьох братніх східнослов'янських народів», оголошується витвором офіційної радянської історичної науки і, на цій підставі, відкидається. Крім «революційної доцільності» й образи за минулі «етнічні приниження», жодних інших аргументів щодо неспроможності концепції спільності походження східнослов'янських народів не наводиться. Щоправда, здебільшого цією проблемою переймаються люди, котрі ніколи професійно її не досліджували, а отже, не володіють ні джерелознавчою базою, ні історіографічними набутками попередніх поколінь істориків» [39, с.204-205].

Але так було до недавня. Сьогодні побільшало фахових робіт, автори яких, в тій чи іншій мірі, але професійно опонують П. Толочко.

Найбільш значимими серед них є академічні праці провідного українського політолога М. Михальченка. Особливо це відноситься до таких його робіт як «Українська регіональна цивілізація: минуле, теперішнє, майбутнє» Київ 2013 і «Великий цивілізаційний вибух на межі ХХ – ХХІ століть» Київ 2016.

Як і інші опоненти П. Толочко, він погоджується з тим, що сьогодні з особливою гостротою постає «... проблема исторического наследия по отношению к средневековому государству Русь. Кто же наследует историю Древней Руси, а кто крадет эту историю?» - задається він питанням. Як з його

точки зору, то буде «...методологически правильно определить единственным наследником Руси – Украину, народ который проживал и проживает на территории метрополии – Руси, а этносы и государства, образовавшиеся на колониальных территориях этого средневекового государства, разорванного очередным цивилизационным взрывом, имеют свою историю, которая должна начинаться то ли с периода зарождения новой государственности, то ли с самоидентификации симбиозного этноса, который потом обрел государственность. ...Поэтому с научной точки зрения абсурдно выглядит позиция российских авторов, проживающих на колониальных территориях Руси и Монголии Чингиз-Хана, включать в российскую историю, историю Руси. Наиболее логично, ... нынешнюю историю России начинать с истории Московского княжества, большого данника-улуса Золотой Орды и ее наследника Крымского ханства» [20, с.227-288].

Але це питання знову ж таки є дискусійним і тому далеко не всі з ним можуть погодитися. Так, скажімо Голова комітету по міжнародним справам Національного зібрання Франції Елізабет Гігу переконана, що «Не следует забывать, что колыбель России – Киев и что русские относятся к этой стране с особой чувствительностью» [35]. Такої ж думки дотримується геополітик світового рівня екс-держсекретар США Г. Кісінджер. На його переконання події, які відбуваються на території України дуже важливі для Росії, тому як сучасна російська держава сформувалася саме в Києві. «Киев когда-то назывался Киевской Русью. Так что политическое и более того, религиозное развитие России началось с Киева... я не знаю ни одного россиянина, неважно, диссидент он или занимает проправительственную позицию, который бы не считал Украину, по крайней мере, важнейшей частью российской истории. Поэтому русские не могут равнодушно относиться к будущему Украины» [16].

Переконливим і практично беззаперечним свідченням природної єдності давньоруської народності як «колиски трьох братніх східнослов'янських народів» може служити творчість видатного українця П. Куліша. Виключно важливе місце в його творчості займає, викладена в поетичній формі, така політико-програмова праця як «Національний ідеал». Так, описуючи розпад давньоруської держави, після монголо-татарської навали, він звертає нашу увагу на природне прагнення руських людей до єдності. В ній він вбачає єдину можливість самозбереження та виживання православного народу під захистом московських князів. Саме московській Русі, в значній мірі, завдячуючи міграції слов'янського народу з Київщини, на думку П. Куліша, вдалося зберегти культурно-історичні і духовні православні традиції, закладені в Київській Русі. Ось як він все це викладає в поетичній формі:

«Як налягло на Русь татарське лихолітте,
Зісталось в Києві немовби тільки сміття.
На Клязьму й на Москву позабігали люде
І визирали, хто з киян туди прибуде.

І всі, що руської єдності жадали,
На Клязьму й на Москву помалу прибували».

Що стосується форми державного устрою, яка б могла забезпечити цю народну єдність, то її П. Куліш вбачає в триєдиній слов'янській імперії як найбільш оптимальній і прогресивній на той час формі суспільно-політичного ладу. На думку П. Куліша саме така форма державного політичного устрою зможе забезпечити цю єдність і тому до неї потрібно прагнути як до «національного ідеалу».

«Уставши з попелів козацької руїни,
Кликнімо до синів слов'янської родини:
Топімо ж у Дніпрі ненависть братню дику,
Спорудьмо втрюх одну Імперію велику,
І духом трьох братів освячений диктатор,
Нехай дає нам лад свободи Імператор» [7].

Тож, підсумовуючи думки П. Куліша, можемо стверджувати, що саме православна віра стала тим могутнім духовно-політичним фактором, який спричинився до процесу формування єдності руського народу, руської ідеї, яка нині охоплює своєю духовністю контури руського православного світу. Саме завдячуючи вірі ми сьогодні маємо специфічно-унікальну східнослов'янську православну цивілізацію духовно спорідненого руського народу. В основу цієї духовної єдності була покладена руська православна ідея. Саме завдячуючи їй уже «... в начальные века своей христианской и государственной цивилизации на Руси формируется понимание «русского народа» не столько как этнически однородной общности, а складывается представление о «церковной национальности», о «христианской земле», о православном единении. Скрепленном и одухотворенном идеалом веры и обетованием христианского благочестия как высшего устремления мирского существования» [5, с.22]. Практично з самого початку «... своего государственно-национального самоявления Русь созидалась не на этнических принципах, а на основе духовной общности. И до самого конца своего исторического существования быть «русским» в монархической России значило быть православным» [5, с.21].

І це є надзвичайно важливим посилом для розуміння самого феномена православної душі руської людини, а також всього того, що визначає сьогодні сенс «руської землі» та «руського світу». На жаль, руський народ через певні історичні, політичні, соціально-економічні і цивілізаційні обставини був не природньо розділений на українців (малоросів), росіян (великоросів) і білорусів. Але це не означає, що вони забули чи то відмовилися від свого духовно-православного коріння, від своїх традицій та звичаїв. Для всіх їх, як би йому того не хотілося, Київ був і залишається матір'ю міст руських.

Разом з тим ми маємо нагоду переконатися, що саме православна віра є дійсно «ахіллесовою п'ятою» в справі єдності всіх народів, що входять до складу єдиного руського світу.

Так, саме спроба залучення, на умовах Заходу, Росії до співпраці з євроатлантичною спільнотою уже сама по собі несе загрозу для її цивілізаційної ідентичності.

Виключно категорично з цього приводу висловився С. Хантингтон: «Если же Россия примкнет к Западу, православная цивилизация перестанет существовать» [41, с.86].

Але оскільки Росія такої «дружби» не прагне, тому як не хоче позбавити себе суверенітету, то інструментом тиску на неї, окрім усього іншого, Заходом вибрана Україна. Саме вона має своїми діями розхитати і підірвати фундамент православного Руського світу і в такий спосіб сприяти євроатлантичній спільноті в приборканні Росії та перетворення її в сировинний придаток євроатлантичної цивілізації. Свідчення про те, що дії України в історії цивілізаційних відносин не є виключенням, ми знову ж таки знаходимо у С. Хантингтона. Говорячи про пріоритетну роль релігії, в процесі формування цивілізацій, він звертає нашу увагу на те, що «... Основные цивилизации в человеческой истории в огромной мере отождествлялись с великими религиями мира; и люди общей этнической принадлежности и общего языка, но разного вероисповедания могут вести кровопролитные, братоубийственные войны...» [41, с.18]. Це частково нині і відбувається на теренах України.

Тому й не дивно, що сьогодні, як і раніше, надійним охоронцем руської духовно-історичної традиції, залишається Руська православна церква. «Київська хрещальна купіль навіки зв'язала спільною історичною долею єдинокровні народи Росії, України і Білорусії. Ця поворотна подія на століття визначила національну ідентичність східних слов'ян, задавши вектор їхньому духовно-моральному і культурному розвитку», мовиться в Патріаршому посланні духовенству та мирянам Руської православної церкви. Звернувши увагу Патріарх Кирило і на те, що «в духовно-історичному і релігійно-культурному розумінні... всі ми спадкоємці дніпровської Йорданії є, незважаючи на земні кордони, які нас розділяють, громадянами єдиної духовної Батьківщини – Святої Русі. Для наших країн Православ'я стало тією міцною силою, яка вплинула на формування національного характеру, моральних рис і психологічного складу народів історичної Русі. Воно також сприяло створенню державності східних слов'ян, розвитку самобутньої культури і самого устрою життя» [32].

Таким чином, православна віра заклала в зміст, спочатку руської, а потім і української національної ідеї, ту духовно-культурну традицію, яка ось уже більш ніж 1000 років виконує роль домінуючого фактора в культурно-історичному, цивілізаційному та геополітичному житті українського народу. Саме вона породжує у нього усвідомлення свого особливого ідентифікаційного «я», відмінного від усіх інших, особливо – від західноєвропейського, яке традиційно визначалось римо-католицькою та греко-католицькою, «уніатською» вірою.

Окрім святого князя Володимира, авторитетними прихильниками православного вибору Русі-України були: княгиня Ольга та київські князі – Ярослав Мудрий, Володимир Мономах... Після певних коливань, пов'язаних з бажанням породичатися з Європою, мужнім захисником її став гетьман Богдан Хмельницький зі своїми побратимами та багато інших її славетних синів.

Віддаючи належне їхньому вибору, Україна протягом всієї своєї більш ніж 1000-літньої історії, незважаючи на супротив, як внутрішніх, так і зовнішніх сил, завжди прагнула йти тим шляхом, який вони для неї визначили. І цей шлях, з історичної точки зору, для неї є абсолютно природнім.

Що стосується **другої тенденції**, яка також визначає зміст сучасної української ідеї, і на яку спирається правляча еліта у визначенні сучасної цивілізаційної політики України, то вона теж має більш ніж 1000-літню історію, тому як була пов'язана з тим політико-духовним супротивом, який чинили вибору князя Володимира його опоненти.

З самого початку вони прагнули змінити релігійно-цивілізаційний вектор духовного й геополітичного розвитку Русі, спрямувавши її цивілізаційний поступ в сторону західноєвропейського римо-католицького світу.

В історії Русі-України прихильників такого вибору було не мало. Ми ж зупинимось лише на деяких з них. Так, найбільш яскравою історичною постаттю, діяння якої сьогодні прагнуть наслідувати багато наших політичних керманичів, є перший в її історії, відвертий поборник західноєвропейського вибору, старший син святого князя Володимира, князь Святополк I. Він не поділяв духовно-політичних поглядів свого батька, а тому завжди прагнув іншого вибору для руського народу. Його приваблювала інша віра – римо-католицька. Для реалізації свого задуму, піддавшись впливу своєї дружини та її духовника-католика, він починає готувати державний заколот. Але коли батько дізнається про це, то рішуче призупиняє його антидержавні дії і саджає до в'язниці. І все ж після смерті батька, князь Святополк, отримавши статус Великого князя, почав відкрито діяти в напрямку зближення з католицьким заходом. Своє правління в Києві він розпочав з примітивного підкупу киян. Потім, вбивши, позбувся своїх братів: Бориса, Гліба та Святослава. За що народ прозвав свого князя «окаянним». Зрозуміло, що за таких обставин, він уже не міг розраховувати на повагу до себе киян. Невідомо, як могли б розвиватися події далі, коли б на шляху до його прагнень, не став його брат, Новгородський князь, Ярослав, прозваний згодом «мудрим».

Але як би там не було, варто визнати, що князь Святополк щиро прагнув вирвати Русь з православ'я й повернути її на шлях визнання римо-католицької віри. Але народ його не зрозумів і не підтримав, внаслідок чого він був змушений безславно закінчити своє життя в католицькій Польщі [11, с.272].

Як не парадоксально, але шляхом Святополка пішов і старший син Ярослава Мудрого – Ізяслав, щоправда, з тим же невтішним для себе результатом [9, с.105, 113].

Не менш помітною постаттю в історії України був гетьман І. Виговський. У сенсі євроінтеграції його здобутки були значно більшими, ніж у князів Святополка та Ізяслава. Зрадивши справі, за яку зі своїми побратимами поклав життя Богдан Хмельницький, він досить успішно проводив антимосковську політику. Йому вдалося відірвати Україну від Росії і на певний час реально змінити її цивілізаційний та геополітичний розвиток, повернувши до Європи, та традиційно підпорядкувавши Польщі. Але невдовзі це привело до Чорної Ради, а згодом до калейдоскопу подій, відомих як «Руїна». У самого І. Виговського життя теж склалось не кращим чином. Він спочатку за зраду Москві був обласканий поляками, а потім, як бунтівник, ними ж і розстріляний [12, с.481].

Виключно велику роль у прагненні зробити Україну ніби-то незалежною європейською державою, зіграв в її історії гетьман І. Мазепа. Але наскільки він був щирим в своїх прагненнях? Цікаву інформацію з цього приводу, посилаючись на записи секретаря Карла XII, надає Олесь Бузина. Тож і ми скористаємося цією унікальною інформацією «Секретарь Карла XII – Густав Адлерфельд, погібший в Полтавском сражении, оставил подробные записки о походе шведов на Украину. Как человек, входивший в самый ближний круг короля, он был в курсе всех закулисных соглашений между гетманом, шведами и их союзником польским королем Станиславом Лещинским.

По словам Адлерфельда, Мазепа заключил с поляками следующую договоренность: «Вся Украина с Северским княжеством, с Черниговом и Киевом, а также и Смоленск присоединялись к польской Речи Посполитой, а Мазепе, в вознаграждение за такую услугу, обещан был титул княжеский и предоставлялись ему во владения воеводства Полоцкое и Витебское на таких правах, на каких владел герцог Курлянский подвластным ему краем». В случае удачи этого прожекта гетман из выборного предводителя казачьего края превращался в наследственного монарха пусть небольшого, но «своего» государства» [7, с.73].

Але спроба Мазепа стати одноосібним монархом виявилася нездійсненною. Шведи під Полтавою були розбиті, а народ України не підтримав свого гетьмана, бо відчув нещирість його задуму щодо його турбот про незалежну Україну. Дуже добре про це написав історик Микола Костомаров: «...Гетман Мазепа как историческая личность не был представителем никакой национальной идеи. Это был эгоист в полном смысле этого слова. Поляк по воспитанию и приемам жизни, он перешел в Малороссию и там сделал себе карьеру, подделываясь, как мы видели, к московским властям и отнюдь не останавливаясь ни перед какими безнравственными путями. Самое верное определение этой личности будет сказать, что это была воплощенная ложь. Он лгал перед всеми, всех обманывал – и поляков, и малороссиян, и царя, и Карла, всем готов был делать зло, как только представлялась ему возможность получить себе выгоду или вывернуться из опасности. Он воспользовался существовавшим у малороссиян

желанием сохранить автономию своей страны и свою национальность и обманывал старшин, будто у него план – приобрести для Украины самостоятельность. Но на самом деле, как показывает его тайный договор с Лещинским, он думал отдать Украину под власть Польши, иначе сказать, он в старости делал то, что делал в юности, когда король Ян Казимир посылал его агентом в Украину проводить план возвращения этого отпавшего от Польши края к прежнему господству. Он и не мог добиваться перед королями шведским и польским независимости Украины: Станислав, как польский король, не мог и не должен был отречься от наследственных прав Речи Посполитой на Украину: притом сам Мазепа знал хорошо, что народ, ненавидевший его, не будет повиноваться новой династии, которая должна была начаться с него, Мазепы. Он благоразумно выговаривал себе владение в белорусском крае, а Малороссию отдавал на жертву междоусобной войны, которая неминуемо вспыхнула бы с поляками, если бы Украина поступила под польскую власть, – это Мазепа знал по опыту, разыгравшемуся уже в Правобережной Украине. Но ему не жаль было того народа, у которого он за 20 лет своего правления не мог приобрести любви... поэтому и не удивительно, что никакие уверения изменника, никакие лживые обвинения, рассыпаемые на московские власти, не переменили к нему народной антипатии. Народ инстинктивно видел, что его тянут в гибель, и не пошел туда. Народ остался верен царю даже не из какой-либо привязанности, не из благовейного чувства к монарху, а просто от того, что из двух зол надобно было выбирать меньшее».

Надзвичайно яскравою постаттю серед сучасних послідовників І. Мазепи є Ірина Фаріон. Вона відома здебільшого тим, що відверто і досить в різкій манері висловлює потаємні думки українських можновладців.

Так, якщо Президент України П. Порошенко на зустрічі з провідними політиками країни лише в загальній формі визначив своє вкрай негативне відношення до російського народу, коли заявляв, що «Нет у нас никаких братских народов во время войны. Есть единый украинский народ, следующий в Европу, и есть русский народ, который находится в глубоком кризисе» [30] то зовсім по іншому цей посил доносить до свідомості українців народний депутат Верховної Ради України, професор, доктор філологічних наук Ірина Фаріон. Рухом бажанням відірвати Україну від Росії та посіяти поміж народами взаємну ненависть і розбрат, вона, виступаючи на «Марші слави УПА» 15 жовтня 2014 року, з виключно українською щирістю визначила мету життя українського патріота зі справжньою «українською душею»: «Мы живем ради того, чтобы уничтожить Москву... Для этого и живем, для этого и пришли в этот мир. Не просто москаля на ножи, а уничтожить эту черную дыру европейской безопасности» [43]. Тож саме в такий спосіб і такою ціною Ірина Фаріон прагне долучити Україну до лав євроатлантичного співтовариства та втілити в життя мрії І. Мазепи та його послідовників.

Окремо слід зупинитися на релігійно-політичному аспекті даної тенденції. Справа в тім, що в 1596 році духовно-релігійні прагнення її основоположників князів Святополка і Ізяслава та гетьманів І. Виговського і І. Мазепи були частково реалізовані, від чого духовний простір руського-українського народу зазнав суттєвих змін. Під патронатом Польщі у Бресті була прийнята Унія, яка відверто насильницьким способом змінила цивілізаційну ідентичність значної частини руського народу. З того часу для західної частини українського населення духовними цінностями стають переважно цінності католицької та греко-католицької (уніатської) церков. Від так східний кордон західноєвропейської цивілізації став проходити Україною відокремлюючи уніатський Захід від православного Сходу. Що стосується національної ідеї, то вона як і Україна в цілому реально опинилася в духовному і геополітичному розломі. Тож волею обставин духовно-православне тіло України було розчахнуте і вона опинилася в двох цивілізаціях. Стан її геополітичної невизначеності набув ознак «іманентної сталості». Із могутнього суб'єкта світової політики часів Ярослава Мудрого та Володимира Мономаха Київ перетворився на її об'єкт. З того часу, в тій чи іншій мірі, їм грають і ділять поміж собою Захід і Схід. Сам же Київ випрацював для себе політику стратегічного «прихиляння» до більш сильного суб'єкта цивілізації, часто зраджуючи при цьому більш духовно близького, але на той час менш багатого і потужного. Тож серед історичних постатей, діяння яких заслуговують на особливу увагу з боку їх сучасних прихильників та однодумців, ми не можемо не згадати головних опонентів руської православної віри на українській землі головних натхненників і організаторів Брестської Унії – єзуїта Петра Скаргу і митрополита Рагозу. Це вони організували прийняття частиною руського православного духовенства католицько-уніатської віри, зрадивши, в такий спосіб, вибору святого князя Володимира. І звичайно, особливої уваги, в цьому відношенні, заслуговує діяльність митрополита УГКЦ Андрія Шептицького. Виконуючи директиви Конгрегації по пропаганді греко-католицької віри, затверджених Папою, А. Шептицький, з самого початку своєї діяльності, зосередив свої зусилля на підтримці сепаратистського руху серед українців і білорусів, вселяючи їм ненависть до «москалів». Враховуючи кровний зв'язок росіян, українців і білорусів, А. Шептицький робив все можливе, щоб посіяти поміж ними ворожнечу в інтересах Австро-Угорської монархії і кайзерської Германії. Він був переконаний, що тільки відірвавши ці народи від Росії, можна буде сподіватися на успіх в їх окатоличенні.

І що характерно, він, на відміну від наших сучасних патріотів, завжди, з притаманним йому натиском, заявляв: «Я являюсь митрополитом руським». Характерно, що під час своєї інтронізації в Святоюрському соборі він іще раз відкрито про це наголосив: «Разные люди по-разному могут думать и говорить обо мне. Но я хочу, чтобы все знали и понимали, что если я занимаю пост митрополита русского, то это значит, что я им хочу быть и буду...» [10, с.35].

Дуже добре про вклад А. Шептицького у справу боротьби з руським православ'ям написав український історик В. Сергійчук у книзі «Українські державники: митрополит Андрій Шептицький» [16, с. 436]. Ми ж лише зафіксуємо фрагмент з доповідної записки А. Шептицького Римському Папі за часів Директорії УНР. Він повідомляв: «Скоро-скоро на Україні переможе Унія. Українські державні мужі, прагнучи відгородити Україну від згубного впливу Москви, обговорюють питання про введення Унії урядовим порядком зверху, шляхом створення українського патріархату» [36, с.67]. Про те, що А. Шептицький у своїх прогнозах не помилявся, свідчать спомини галицького діяча Логіна Цегельського, який наводить нотатки своєї розмови з головою Директорії В. Винниченком від 19 грудня 1918 року: «... Православ'я ліквідуємо, - говорив Винниченко. – Це воно призвело нас у підпорядкування православному царю... Православ'я завжди буде тяжіти до Москви. Ваша Унія добра тим, що завжди буде відрізняти нас від Польщі і від Москви... Скличемо синод єпископів, архімандритів, представників мирян з України і порадимо їм прийняти Унію, а Шептицького поставимо на чолі. Досягнемо порозуміння з Римом і домовимося про призначення Шептицького патріархом України... Відгородимо Україну стіною Унії від Москви раз і назавжди» [36, с.68].

Про те, що керманічі УНР дійсно обговорювали питання про введення унії і призначення уніатського митрополита патріархом всієї України, свідчить розповідь прем'єр-міністра Директорії В. Чеховського: «Во время моего пребывания на посту премьер-министра в правительстве не было расхождений по поводу того, как разрешить церковную проблему на Украине. Все сходились на том, что нам необходимо сделать церковь автокефальной. Но мы столкнулись с яростным сопротивлением православных епископов Украины. В 1918 г. собор епископов Украины категорически заявил о своей верности вновь избранному всероссийскому патриарху. Исходя из этого, правительство решило ввести автокефалию государственным законом. Государственным актом мы объявили автокефалию в Киеве 1 января 1919 г., указав, что украинская автокефальная церковь с ее духовной иерархией ни в какой зависимости от патриарха всея Руси не находится. Но православные епископы игнорировали государственный акт об автокефалии. В связи этим в правительственных кругах возникла идея создания украинского патриархата с возведением в сан патриарха львовского митрополита Шептицкого. Разумеется, по сути, речь шла о введении унии...» [10, с.67,68].

Не дивлячись на те, що ці події відбувалися на початку 20-го сторіччя, їх політична актуальність характерна і для нашого часу. Тому як УГКЦ сьогодні робить все можливе, щоб подібна ситуація повторилася знову. Значну допомогу у дискредитації православної віри надає УГКЦ самопроголошена церква КП. Завдячуючи цій допомозі, лінія цивілізаційного розколу України продовжує неухильно зсуватися до її східних кордонів. Що стосується влади, то вона підтримує антиконституційні дії даних церков. Підтримує настільки

активно, що Держдепартамент США змушений вказувати їй на недопустимість подібної антидемократичної поведінки. «При бездействии полиции и поддержке со стороны радикальных группировок, в том числе активистов Правого сектора – политической партии, некоторых представителей местных органов власти, а также предпринимателей, УПЦ-КП активизировала усилия по захвату ряда храмовых зданий УПЦ МП, - говорится в отчете Госдепартамента США. – Некоторые из инцидентов происходили после того, как местные власти передавали приходские юрисдикции из УПЦ МП в УПЦ-КП, как сообщается, против воли некоторых членов прихода» [8].

Таким чином, як свідчить історія, практично з часу свого зародження українська національна ідея, як складова частина Руської ідеї, існує і розвивається під впливом цих двох вище визначених цивілізаційно і геополітично несумісних тенденцій. У залежності від часу і обставин ми бачимо, як протиріччя, які ними породжуються, то затихають, то загострюються, часто набуваючи антагоністичного характеру. І тоді не тільки національна ідея, а й саме тіло України знову і знову розривається на шматки, від чого життя її народу наповнюється сльозами і кров'ю. І тому ментально, культурно, історично ми завжди мали дві України і, відповідно, дві, не зовсім сумісні цивілізаційні ідентичності, які географічно співіснують на її теренах. Тож проблема для української влади традиційно полягала в тому, щоб знайти поміж ними такі точки дотику, які б забезпечували в країні політичну стабільність та породжували у громадян потребу до мирного життя під єдиним українським небом. Але не завжди це вдавалося зробити. І це при тому, що формально на державному рівні така єдність нібито є. Всі ми нібито живемо в єдиній державі, але ця єдність, як показали події в Криму, на південному Сході та Закарпатті занадто крихка. Все це наочно підтверджує, що українська національна ідея, як і її далека прародичка – Руська ідея, несе в собі два протилежні культурно-цивілізаційні та геополітичні світогляди і відповідно до них визначає дві версії, дві тенденції національної само ідентифікації громадян України, але тепер, уже за цивілізаційною ознакою, розколюючи країну на Схід і Захід. І така ситуація цілком вписується в цивілізаційну концепцію С. Хантингтона. «Україна розділена, - пише він, - на уніатський націоналістичний захід, що говорить українською мовою і православний російськомовний схід» [41, с.85]. Тому й не дивно, що вона стикається з особливо значними проблемами по збереженню своєї територіальної цілісності. «В розколотій країні основні групи з двох або більше цивілізацій, - пише С. Хантингтон, - немов заявляють: «ми різні народи й належимо до різних територій». Сили відштовхування розколюють їх на частини та притягують до цивілізаційних магнітів інших суспільств» [41, с.86]. Один із таких цивілізаційних магнітів визначає проросійську чи то євразійську тенденцію. Вона об'єднує ту частину українського народу, яка бачить Україну в лоні східнослов'янської православної цивілізації і принаймні не в антагоністичних відносинах із Російською Федерацією.

Другий – прозахідну – проєвропейську, пронатовську тенденцію. Її прихильники, а їх сьогодні уособлює правлячий режим Президента П. Порошенка, бачать і роблять усе можливе, щоб Україна опинилася в лоні євроатлантичної цивілізації. А самі українці перестали б ідентифікувати себе з руським народом. Але для цього владі варто так вибудувати етно-національну політику в державі, щоб українці самі якомога швидше могли позбавитися, у своїй свідомості, того історичного православного коріння, яке живить їх генетичну пам'ять та нагадує їм про їх руськість. Таким чином, саме завдячуючи цивілізаційній неоднорідності української національної ідеї, народ України не може набути ознак політичної стабільності, а значить і сталого економічного зростання.

Та і як може бути інакше, якщо в залежності від того, представники якої цивілізаційної орієнтації приходять до влади, країна змінює свій рух в ту чи іншу сторону. Зрозуміло, що за таких обставин в Україні не могла бути сформована ефективна політична нація, не говорячи уже про громадянське суспільство. І від того в ньому немає єдності в лояльності до минулого і консолідованого бачення майбутнього своєї країни. Ось як цю особливість українського політичного життя висвітлює американський політолог Ніколай Петро: «Більше двох десятиліть ці дві версії національної само ідентифікації за регіональною ознакою насилу, але існували, по черзі приводили до влади своїх президентів та заважали роботі парламенту, щоб протилежна сторона не змогла реалізувати по максимуму свою політичну програму» [33].

Крім того, Ніколай Петро в балансуванні цих двох тенденцій, вбачав тимчасове відтермінування від протистояння, яке об'єктивно могло породити в країні громадянську війну. Зрозуміло, що «така складна ситуація не давала можливості проводити реформи, - писав він, - це вірно, але це був такий український спосіб недопущення громадянської війни, який, як вважали, обов'язково вибухне, якщо одна із сторін буде повністю домінувати, перетворивши власне уявлення про українську ідентичність у іспит на громадянську лояльність» [33].

Але після майдану політична ситуація в країні докорінно змінилася. Значна частина населення, як свідчить соціолог Є. Копотько, не виявила громадянської лояльності до прав української ідентичності в інтерпретації переможців Майдану, тому в країні розпочалася війна під назвою АТО. І це теж зрозуміло, тому що в розколотій країні на два протилежно орієнтовані політичні табори інакше бути не могло. У всякому випадку так вважає С. Хантингтон. «Такий поділ і напруга, що їх супроводжує, - пише він, - часто призводить до того, що основна група, що належить до однієї цивілізації, намагається визначити країну як свій політичний інструмент і зробити свою мову, релігію і символи державними» [41, с.85]. Саме це і відбулося в Україні. «Багато українців вважають, - пише Ніколай Петро, - що саме так і сталося 22 лютого 2014 року. Повалення режиму В. Януковича вони розцінили, як порушення тендітної

політичної рівноваги між Галичиною та Донбасом, а тому вважали його прямою загрозою основним інтересам російськомовних українців. На початку травня на Донбасі було проведено соціологічне опитування і дві третини респондентів заявили, що вважають майдан «збройним поваленням влади, організованим опозицією за сприяння Заходу»[33]. І цього було достатньо, щоб в Україні дві версії її національної ідеї вийшли із процесу мирного діалогу і вступили в фазу збройного протистояння. Представники євроатлантичного вибору України, в уособленні діючого політичного режиму П. Порошенка, розпочали широкий збройний наступ на своїх вчорашніх колег і опонентів, звинувачуючи їх тепер уже у держаній зраді та сепаратизмі. І це цілком зрозуміло. Тому як «Для людей, которые ищут свои корни, - перекопаний С. Хантингтон, - важны враги, и наиболее потенциально опасная вражда всегда возникает вдоль «линии разлома» между основными мировыми цивилизациями» [41, с.4].

Тому, саме у такий спосіб, керманичі діючого політичного режиму прагнуть зробити з Україною те, що не змогли зробити з нею близькі їм по духу попередники. Вони переконані, що всім без виключення потрібно змінити свою ідентичність, а значить і свій цивілізаційний та геополітичний вибір на користь євроатлантичної цивілізації. Тому відтепер, для всіх їх новими національними героями, які всім своїм життям прокладали і прокладають шлях для такого цивілізаційного оновлення України, мають стати постаті Великих київських князів Святополка «окаянного» та Ізяслава, гетьманів І. Виговського та І. Мазепи, головного отамана УНР С. Петлюри – розтринькувача українських земель, лідерів ОУН-УПА – С. Бандери та Р. Шухевича, а також інших яскравих особистостей сучасності на кшталт Ірини Фаріон.

Що ж стосується княгині Ольги, Великих князів Київських святого Володимира-хрестителя Русі-України, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха «збирача руських земель», а також гетьмана Богдана Хмельницького з його козаками Січі Запорізької – вірних захисників православної віри на Україні, то їх духовно-цивілізаційний вибір сьогодні не відповідає тим викликам, які до неї висуває сучасний світ, уособлений євроатлантичною спільнотою та її прихильниками в Україні. Разом з тим, нам потрібно мати на увазі, що абсолютне домінування представників однієї з цивілізаційних версій національної ідеї в політичному житті України невідворотно поглиблює цивілізаційний і геополітичний її розкол. Розуміючи це, проректор Українського католицького університету Мирослав Маринович звернувся до Європи з проханням

«... усвідомити «межеву» природу України, яка закономірно поєднує в собі структури обох цивілізаційних типів, а тому не може повністю належати жодній з них» [24].

На жаль, наша правляча еліта цієї простої істини все ще не усвідомила. І це при тому, що практичні пропозиції про те, як потрібно вибудовувати в державі етно-національну та регіональну політику неодноразово пропонував академік

НАН України П. Толочко [40]. Виключно раціональні рекомендації з цього приводу для української правлячої еліти надав держсекретар США Джо Байден. [25] Цікаве вирішення українських проблем з цього приводу запропонував експерт Президент України Л. Кравчук [19].

Ми ж, підсумовуючи все вище наведене, знову звернемося до відомого знавця українського політичного життя, американського політолога Ніколая Петро. «Конфлікт на Україні – конфлікт між корінними групами населення, у яких дуже різне уявлення про те, що значить бути українцем. Це війна за українську самосвідомість... Отже, у своїй основі це конфлікт щодо того, чи бути Україні монокультурною або мультикультурною нацією, і мир там не запанує до тих пір, поки українська політика не буде приведена у відповідальність з культурними реаліями країни». І якщо це відбудеться, то тоді дійсно українське суспільство нарешті отримає можливість консолідованого погляду на те, що має являти собою його національна ідея. Але це буде лише за умови коли воно само усвідомить просту істину, що потреба в такій ідеї виникає тоді «... коли народ відчуває, - як про це свідчить видатний філософ ХХ ст. М. Бубер, - свою єдність, свій внутрішній зв'язок свій історичний характер, свої традиції, своє становлення і розвиток, свою долю й призначення робити їх предметом своєї свідомості, мотивуванням своєї волі» [6, с.259].

Тож варто усвідомити кожному українцю, що національна ідея це не міф, не фантом і не гола абстракція, про яку потрібно згадувати лише для того щоб продемонструвати свій хуторянський патріотизм на черговому святі. Українська національна ідея це цілком конкретна і реальна соціально-економічна, суспільно-політична і духовно-етична субстанція. Вона визначає світогляд народу, формує національний характер та менталітет, що в підсумку й породжує його цивілізаційну ідентичність, яка не тільки робить його існування особливим і неповторним в оточуючому світі, а й спрямовує вектор геополітичного розвитку. І як на наше переконання, найкращою політико-юридичною платформою для реалізації національної ідеї має стати «Декларація про державний суверенітет України». Вона, як відомо, дала чітку відповідь на таке доленосне для українського народу питання як, для чого і в ім'я чого йому потрібна державна незалежність. В подальшому, кандидат в Президенти України Л. Кравчук виключно вдало конкретизував зміст «Декларації» у своїй передвиборчій програмі відомій як п'ять «Д»: Державність. Демократія. Достаток. Духовність. Довіра. На жаль, Президенту Л. Кравчуку виконати це не вдалося. Що стосується його послідовників, то вони взагалі про ці потреби народу забули. Тож, сьогодні їм потрібно нагадати, що потенціал незалежності України не може бути реалізованим без її національної ідеї. І таку ідею український народ, безумовно, має. Але вона, у силу виключно суб'єктивних причин, пов'язаних з правлячим політичним класом, поки що не стала позитивним фактором у його державотворчому житті. Скоріше навпаки – викривлене розуміння та інтерпретація особливо її цивілізаційної і

геополітичної складової невідворотно веде до поглибленого розколу територіальної цілісності України. Така ситуація з точки зору національної безпеки держави, як переконливо свідчить цивілізаційна концепція С. Хантингтона – є великою загрозою для її суверенного існування[41].

На жаль, це цілком співпадає з висновком провідних політологів України про те, що наша «країна зависла у просторі і часі» [1, с. 113], що її «головна проблема... внутрішній територіальний розкол... і питання про її можливий розпад реально стоїть на порядку денному» [1, с.107]. Тож, сьогодні Україні вкрай потрібні лідери, які б не дали їй упасти та розсипатися шматками на «Великій шахівниці» З. Бжезінського за цивілізаційною та геополітичною ознакою [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаптація України до переходу світ-системи від одно- до багатополюсності. Аналітична доповідь. Михальченко М.І., Шайгородський Ю.Ж., Шевченко О.К. та ін. [за ред. М.І. Михальченка]. ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. – Київ, 2012. – 116 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця./З. Бжезінський. – Львів – Івано-Франківськ: Лілея. – НВ, 2000. – 236 с.
3. Бжезінський З. События, которые сейчас происходят в Украине, уже не обратимы./З. Бжезинский// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ura-inform.com/ru/politics/2013/12/11/sobytiya-v-ukraine-neob>
4. Бжезінський З. Україна і східноєвропейська зона нестабільності./З. Бжезінський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2013/03/13/6985430/wiew print/>.
5. Боханов А. Русская идея от Владимира Святого до наших дней./А. Боханов. – М.: Виче, 2005. – 393 с.
6. Бубер М. Народ и земля./ Избранные произведения/ М. Бубер. – М., Наука, 1979. – 289 с.
7. Бузина О. «Воскрешение Малороссии» Документальное издание/О. Бузина. – Киев. Арий 2012. – 286 с.
8. В Госдепартаменте США сообщили о нарушениях прав верующих в Украине./ news.chuzch.ua/2016/08/12/v-gosdepaztamente-ssha-soobshils-o-hazushehian-pzav-vezuyushih-v-ukraine/
9. Гумелев Л. От Руси до России./Л. Гумелев. – Хранитель. – Москва Аст. 2006. – 559 с.
10. Даниленко С. Униаты./ С. Даниленко. – М.: Политиздат, 1972. – 221 с.
11. Энциклопедический словарь. Изд.: Ф. Брокгауз И. Ефрон. С.-Петербург. – 1900. – Т. XXIX. – 952 с.
12. Энциклопедический словарь. Изд.: Ф. Брокгауз И. Ефрон. С.-Петербург. – 1892. – т. VII. – 481 с.

13. Копотько Е. Украину ждет резкое социальное обострение и новые потрясения /Е. Копотько [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rian.com.ua/interview/20150223/36387454.html> utm mediu ...
14. Курас І. Етнополітологія. Перші кроки становлення./ І. Курас. – ІПіЕНД. НАНУ. – Київ.: «Генеза», 2004. – 734 с.
15. Костомаров Н. Для малороссиян это был польский пан, передавшийся на московскую сторону./ Соборное мнение о Мазепе: Сборник статей/ под ред. В.А. Артамонова. – Х.: ООО Издательство «С.А.М.». 2011. – 512 с.
16. Киссинджер Г.: Чтобы понять российскую позицию на Украине, следует обратиться к истории / Г. Киссинджер.//[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.rambler.ru/27794052/>
17. Калакура Я./Українська культура: цивілізаційний вимір./ Калакура Я., Рафальський О., Юрій М. – ІПіЕНД ім. Кураса. - Київ. 2015 – 491 с.
18. Куліш П. «Національний ідеал»//П. Куліш [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://ukrlit.org/kulish_panteleimon_oleksandrovych_ideal
19. Кравчук Л. Кравчук советует предложить Крыму государственную автономию в Украине.//Л. Кравчук. - Украинская правда. - 08.01.2016
20. Михальченко Н. Великий цивилизационный взрыв на рубеже XX-XXI веков./Н. Михальченко. Киев. Парламентское издательство 2016. НАНУ. 501 с.
21. Маланюк Е. До проблеми большевизму.// Причинники до суспільного мислення./(Збірка статей)//Е. Маланюк. Т 2. - 429 с.
22. Митрополит Владимир. Слово торжественного молебна на Владимирской горке. 27 июля 2013г./ Митрополит Владимир// Труды Киевской духовной академии № 19 346 с.
23. Медведчук В. Единство славянских народов и православная вера – залог духовности и торжество моральных устоев/ В. Медведчук Материалы международной конференции «Православно-славянские ценности – основа цивилизационного выбора Украины. 27 июля 2013 года/ под ред. Колтуновича. – К.,2013. – 62 с.
24. Маринович М. Европе надоело возиться с украинскими проблемами. /(Конференция). Обозреватель [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://obozrevatel.com/news/2010/11/13/403353.htm/>
25. Медведчук В. Выступление Джо Байдена в ВР: то, что постаралась не услышать «демократическая» власть// <http://vybor.ua/article/reformy/vyatuplenie-d-o-baydena-v-vr-to-cto-pjistaralas-ne-uslyshat-demokraticeskaya-vlast/html>
26. Нагорна Л. Політична мова і мова політики. Діапазон можливостей політичної лінгвістики./ Л. Нагорна. – ІПіЕНД НАНУ. – Київ. 2005. –315 с.
27. Попович М. Ідеологія: брак ідеологів?/М. Попович. – //Урядовий кур'єр. – 27 червня. – 2002. – № 116. – 6-8 с.

28. Порошенко П. О европейском выборе Украины: это не дело Кремля/ П. Порошенко. – Главред. – Политика 21 декабря 2015 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://glavred.info/politika/poroshenko-o-evropeyskom-vybore-ukrainy-eto-ne-delo-kremeya-349738.html>
29. Порошенко П. Виступ Президента України під час Параду Незалежності 24 серпня 2016 р.
30. Порошенко П. Народы Украины и России не являются братскими. // Взгляд. Деловая газета. // <http://www.vz.ru/-news/2015/8/21/762387/html>
31. Путин В. Общие духовные ценности делают нас единым народом. / В. Путин. Материалы Международной конференции «Православно-славянские ценности – основа цивилизационного выбора Украины. 27 июля 2013 г./под ред. Колтуновича. – К., 2013. – (с. 12-15) 62 с.
32. Послание Патриарха Московского и всея Руси Кирила архипастырям, пастырям, монашествующим и всем верным чадам Русской Православной Церкви по случаю государственного празднования Дня Крещения Руси. 24 июля 2011 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1577053/.html>
33. Петро Николай. Настоящая война на Украине идет за украинское самосознание/ Николай Петро. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inosti.ru/ukraine/2014205/224730272/.html>
34. Романенко Ю. Украина в концепции «Столкновение цивилизаций Самюэля Хантингтона»/ Ю. Романенко. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.ua-pravda.com/gongadze/rasukr.html>
35. Семо Марк. Іно Іностранныя пресса о России и не только. // Марк Семо Liberation 30.12.2013.
36. Сергійчук В. Українські державники: митрополит Андрій Шептцький/ В. Сергійчук. – Вишгород.: П.П. Сергійчук М.І., 2015. – 436 с.
37. Ткаченко В. Росія: ідентичність агресора. Монографія./ В. Ткаченко. – К. – Видавцентр. «Академія» 2016. – 255 с.
38. Толочко П. Неприемлемые ценности западноевропейской культуры не приживутся на нашей земле/ П. Толочко. Материалы международной конференции «Православно-славянские ценности – основа цивилизационного выбора Украины. 27 июля 2013 года под ред. Колтуновича. – К., 2013. – 20-21 с.
39. Толочко П. (керівник авторського колективу) Д. Козак., О. Моця, В. Мурзін, В. Острошенко, С. Сегеда. // Етнічна історія давньої України. – Колективна монографія. – К., 2000. – 280 с.
40. Толочко П. Способны ли украинцы к диалогу? Еженедельник 2000 – Форум – мнение с.4 [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://2000.net.ua/2000/forym/mnenie/65894 09/04/2011>

41. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций./С. Хантингтон. – М., АСТ, 2007. – 576 с.
42. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций?//Полис. – 1994. – №1 с. 33-48 [электронный ресурс]. Режим доступа: <http://filosof.historic.ru/books/item/100/S0000648/index/html>
43. Фарион И. «Мы живем ради того, чтобы уничтожить Москву» // И. Фарион. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: russianinterest.livejournal.com
44. Янукович В. Двадцать лет Украины: наш путь только начинается/ В. Янукович\\ Зеркало недели. Украина №29. – 19 августа 2011. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/POLITICS/dvadsat_let_ukrainy_nash_put_tolko_nachinaetsya.html
45. Яценюк А. «Украина – это Европа»/А. Яценюк // Пенсионный курьер. – 2014. – 21-27.03. – 2 с.

REFERENCES

1. Adaptatsiya Ukrayiny do perekhodu svit-systemy vid jedno- do bahatopolyusnosti. Analychna dopovid'. Mykhal'chenko M.I., Shayhorods'kyi YU.ZH., shevchenko O.K. ta in. [За ред. М.І. Микхал'ченка]. ІПІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. – Київ, 2012. – 116 с.
2. Bzhezins'kyi Z. Velyka shakhivnytsya./Z. Bzhezins'kyi. – L'viv – Ivano-Frankivs'k: Lileya. – NV, 2000. – 236 с.
3. Bzhezyns'kyi Z. Sobytya, kotorye seychas proyskhodyat v Ukrainy, uzhe ne obratymy./Z. Bzhezynskyy// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ura-inform.com/ru/politics/2013/12/11/sobytiya-v-ukraine-neobratny>
4. Bzhezins'kyi Z. Ukrayina i skhidnoyevropeys'ka zona nestabil'nosti./Z. Bzhezins'kyi // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.pravda.com.ua/articles/2013/03/13/6985430/wiew_print/.
5. Bokhanov A. Russkaya ydeya ot Vladymyry Svyatoho do nashykh dnei./A. Bokhanov. – М.: Vyche, 2005. – 393 с.
6. Buber M. Narod y zemlya./ Yzbrannye proyzvedeniya/ M. Buber. – М., Nauka, 1979. – 289 с.
7. Buzyna O. «Voskreshenye Malorossyy» Dokumental'noe yzdanye/O. Buzyna. – Kyev. Aryy 2012. – 286 с.
8. V Hosdepartamente SSHA soobshchyly o narushenyyakh prav veruyushchykh v Ukrainy./ news.chuzch.ua/2016/08/12/v-gosdepaztamente-ssha-soobshils-o-hazushehian-pzav-vezuyushih-v-ukraine/
9. Humelev L. Ot Rusy do Rossyy./L. Humelev. – Khranytel'. – Moskva Ast. 2006. – 559 с.
10. Danylenko S. Unyaty./ S. Danylenko. – М.: Polytyzdat, 1972. – 221 с.
11. Éntsyklopedycheskyi slovar'. Yzd.: F. Brok'hauz Y. Efron. S.-Peterburh. – 1900. – Т. КХКХКХ. – 952 с.

12. Éntsyklopedycheskyy slovar'. Yzd.: F. Brok·hauz Y. Efron. S.-Peterburh. – 1892. – t. VII. – 481 s.
13. Kopot'ko E. Ukraynu zhdet rezkoe sotsyal'noe obostrenye y novye potryasenyya /E. Kopot'ko [Élektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://rian.com.ua/interview/20150223/36387454.html> utm mediu ...
14. Kuras I. Etnopolitolohiya. Pershi kroky stanovlennya./ I. Kuras. – IPIEND. NANU. – Kyiv.: «Henez», 2004. – 734 s.
15. Kostomarov N. Dlya malorossyyan éto byl pol'skyy pan, peredavshyysya na moskovskuyu storonu./ Sobornoe mnenye o Mazepe: Sbornyk statey/ pod red. V.A. Artamonova. – KH.: OOO Yzdatel'stvo «S.A.M.». 2011. – 512 s.
16. Kyssyndzher H.: Chtoby ponyat' rossiyskuyu pozytsyyu na Ukrayne, sleduet obratyt'sya k ystoryi./ H. Kyssyndzher.//[Élektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://news.rambler.ru/27794052/>
17. Kalakura YA./Ukrayins'ka kul'tura: tsyvilizatsiynny vymir./ Kalakura YA., Rafal's'kyy O., Yuriy M. – IPIEND im. Kurasa. - Kyiv. 2015 – 491 s.
18. Kulish P. «Natsional'nyy ideal»//P. Kulish [Élektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: http://ukrlit.org/kulish/panteleimon_oleksandrovych_ideal
19. Kravchuk L. Kravchuk sovetuyet predlozhit' Krymu gosudarstvennuyu avtonomiyu v Ukraine.//L. Kravchuk. - Ukrainskaya pravda. - 08.01.2016
20. Mikhal'chenko N. Velikiy tsivilizatsionnyy vzryv na rubezhe KHKH-KHKHí vekov./N. Mikhal'chenko. Kiyev. Parlamentskoye izdatel'stvo 2016. NANU. 501 s.
21. Malanyuk Ye. Do problemi bol'shevizmu.// Prichinniki do suspíl'nogo mislennya./(Zbírka statey)//Ye. Malanyuk. T 2. - 429 s.
22. Mitropolit Vladimir. Slovo torzhestvennogo molebna na Vladimirovskoy gorke. 27 iyulya 2013g./ Mitropolit Vladimir// Trudy Kiyevskoy dukhovnoy akademii № 19 346 s.
23. Medvedchuk V. Yedinstvo slavyanskikh narodov i pravoslavna vera – zalog dukhovnosti i torzhestvo moral'nykh ustoyev/ V. Medvedchuk Materialy mezhdunarodnoy konferentsii «Pravoslavno-slavyanskiye tsennosti – osnova tsivilizatsionnogo vybora Ukrainy. 27 iyulya 2013 goda/ pod red. Koltunovicha. – K.,2013. – 62 s.
24. Marinovich M. Yevrope nadoyelo vozit'sya s ukrainskimi problemami. /(Konferentsiya). Obozrevatel' [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://obozrevatel.com/news/2010/11/13/403353.htm/>
25. Medvedchuk V. Vystupleniye Dzho Baydena v VR: to, chto postaralas' ne uslyshat' «demokraticeskaya» vlast'// <http://vybor.ua/article/reformy/vyatuplenie-d-o-baydena-v-vr-to-cto-pjstaralas-ne-uslyshat-demokraticeskaya-vlast/html>
26. Nagorna L. Polítichna mova í mova polítiki. Díapazon mozhlivostey polítichnoí língvístiki./ L. Nagorna. – ÍPIEND NANU. – Kiïv. 2005. –315 s.

27. Popovich M. Ídeologíya: brak ídeologív?/M. Popovich. – //Uryadoviy kur'êr. – 27 chervnya. – 2002. – № 116. – 6-8 s.
28. Poroshenko P. O yevropeyskom vybore Ukrainy: eto ne delo Kremlya/ P. Poroshenko. – Glavred. – Politika 21 dekabrya 2015 g. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://glavred.info/politika/poroshenko-o-evropeyskom-vybore-ukrainy-eto-ne-delo-kremeya-349738.html>
29. Poroshenko P. Vistup Prezidenta Ukraïni píd chas Paradu Nezalezhnosti 24 serpnia 2016 r.
30. Poroshenko P. Narody Ukrainy i Rossii ne yavlyayutsya bratskimi.//Vzglyad. Delovaya gazeta.// <http://www.vz.ru/-news/2015/8/21/762387/html>
31. Putin V. Obshchiye dukhovnyye tsennosti delayut nas yedinyim narodom./V. Putin. Materialy Mezhdunarodnoy konferentsii «Pravoslavno-slavyanskiye tsennosti – osnova tsivilizatsionnogo vybora Ukrainy. 27 iyulya 2013 g./pod red. Koltunovicha. – K.,2013. – (s. 12-15) 62 s.
32. Poslaniye Patriarkha Moskovskogo i vseya Rusi Kirila arhipastyr'ym, pastyr'ym, monashestvuyushchim i vsem vernym chadam Russkoy Pravoslavnoy Tserkvi po sluchayu gosudarstvennogo prazdnovaniya Dnya Kreshcheniya Rusi. 24 iyulya 2011 g. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1577053/.html>
33. Petro Nikolay. Nastoyashchaya voyna na Ukraine idet za ukrainskoye samosoznaniye/ Nikolay Petro. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://inosti.ru/ukraine/2014205/224730272/.html>
34. Romanenko YU. Ukraina v kontseptsii «Stolknoveniye tsivilizatsiy Samyuelya Khantingtona»/ YU. Romanenko. [Elektronnyy resurs] Rezhim dostupa: <http://www.ua-pravda.com/gongadze/rasukr.html>
35. Semo Mark. Ino Inostrannaya pressa o Rossii i ne tol'ko.//Mark Semo Liberation 30.12.2013.
36. Serhiychuk V. Ukrayins'ki derzhavnyky: mytropolyt Andriy Sheptts'kyi/ V. Serhiychuk. – Vyshhorod.: P.P. Serhiychuk M.I., 2015. – 436 s.
37. Tkachenko V. Rosiya: identychnist' ahresora. Monohrafiya./V. Tkachenko. – K. – Vydavtsentr. «Akademiya» 2016. – 255 s.
38. Tolochko P. Nepryemlyemye tsennosti zapadnoevropeyskoy kul'tury ne pryzhyvut-sya na nashey zemle/ P. Tolochko. Materyaly mezhdunarodnoy konferentsyy «Pravoslavno-slovyanskye tsennosti – osnova tsyvylyzatsyonnoho vybora Ukrayny. 27 yyulya 2013 hoda pod red. Koltunovycha. – K., 2013. – 20-21 s.
39. Tolochko P. (kerivnyk avtors'koho kolektyvu) D. Kozak., O. Motsya, V. Murzin, V. Ostroshchenko, S. Seheda.// Etnichna istoriya davn'oyi Ukrayiny. – Kolektyvna monohrafiya. – K., 2000. – 280 s.

40. Tolochko P. Sposobny ly ukrayntsy k dyalohu? Ezhenedel'nyk 2000 – Forum – mnenye s.4 [Електронnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://2000.net.ua/2000/forym/mnenie/65894> 09/04/2011
41. Khantynhton S. Stolknovenye tsyvylyzatsyy./S. Khantynhton. – M., AST, 2007. – 576 s.
42. Khantynhton S. Stolknovenye tsyvylyzatsyy?//Polys. – 1994. – №1 s. 33-48 [Електронnyy resurs]. Rezhym dostupa: <http://filosof.historic.ru/books/item/100/S0000648/index/html>
43. Faryon Y. «My zhyvem rady toho, chtoby unychtozhyt' Moskvu» // Y. Faryon. – Електронnyy resurs. – Rezhym dostupa: russianinterest.livejournal.com
44. Yanukovych V. Dvadtsat' let Ukrainy: nash put' tol'ko nachynaet-sya/ V. Yanukovych\\ Zerkalo nedely. Ukraina №29. – 19 avhusta 2011. [Електронnyy resurs]. – Rezhym dostupa: http://gazeta.zn.ua/POLITICS/dvadtsat_let_ukrainy__nash_put_tolko_nachinaetsya.html
45. Yatsenyuk A. «Ukrayna – éto Evropa»/A. Yatsenyuk // Pensyonnyy kur'er. – 2014. – 21-27.03. – 2 s.

SUMMARY

Shtyka O . National idea as a factor of civilization and geopolitical split of Ukraine. *The article tries to detect the place of Ukrainian national idea in modern civilization and geopolitical life of Ukraine. A special emphasis in the article is directed at the concept of a national idea and the need to move it from the philosophical category to the practical category. It should not be based on utopian images, symbols and vivid slogans, but to become the foundation of a progressive society and the formation of a new paradigm of its development, the implementation of reforms. First of all, it concerns the economic and social well-being of Ukrainian citizens.* **Key-word:** national idea, geopolitics, civilization, Christianity, state.

АННОТАЦИЯ

Штыка А.П. Национальная идея как фактор цивилизационного и политического раскола Украины В статье сделана попытка определить место украинской национальной идеи в современном цивилизационном и геополитическом жизни Украины. Особый акцент в статье направлено на понятие национальной идеи и необходимости переместить ее из категории философской категорию практическую. Она должна основываться не на утопических образах, символах и ярких лозунгах, а стать фундаментом прогрессивного общества и формирования новой парадигмы его развития, проведения реформ. В первую очередь это касается экономического и социального благосостояния граждан Украины.

Ключевые слова: национальная идея, цивилизация, геополитика, христианство, государство.